pzazz

Killjoy Quiz

LUANDA CASELLA / NTGENT

Cassante Cassandras

Pieter T'Jonck
Gezien op 23 september 2022

KVS Brussel, in het kader van het FAME Festival

Een ‘killjoy’ is een spelbederver .Iemand die de goede sfeer vergalt. Die zien we niet graag komen. Zeker niet als die de olifant in de kamer benoemt: dat ‘de goede sfeer’ vaak maar bestaat ten koste van al wie daarvan niet geniet of gewoon geen zin in heeft. Over het recht, zelfs de plicht, om dat soort vragen te stellen heeft Luanda Casella het in de ‘The Killjoy quiz’. Een echte quiz, al wordt hier niet de toffe peer, maar enkel de cassante Cassandra beloond. Die tegen de traditie in nog gehoor krijgt ook.

24 SEPTEMBER 2022

‘Killjoy Quiz’ begint met een prachtige vondst. Op het podium staat het soort statietrap die vaste prik is in spelprogramma’s. Een koortje van drie vrouwen brengt er een a capella lied in pure *doowop* stijl over ‘Happiness’. De vorm stamt uit de 20e eeuw, net als het thema: als we allemaal gezellig gelukkig zijn binnen ons gezinnetje, ons huisje en ons tuintje komt het allemaal goed. Televisie toont ons hoe het moet. Heel erg Amerikaans. Op de ironie na, want de drie dames steken in hun glitterpakjes flink de draak met de overtuiging dat het zo goed komst of zelfs maar ooit goed was.

Dat dat niet het geval is weten we ondertussen al vijftig jaar, sinds ‘Grenzen aan de groei’, het rapport van de Club van Rome. In die vijftig jaar zijn we blijven stuntelen van crisis naar crisis, terwijl ‘we’ - versta: het ‘gelukkige’, of ‘gelukte’ deel van de bevolking - deden of onze neus bloedde. Dat werd weliswaar steeds lastiger, en dan niet alleen door de herhaalde instorting van financiële markten. Een aantal ‘randvoorwaarden’ van ‘ons’ geluk vallen ook steeds moeilijker te negeren.

Op wereldschaal gaat het dan over neokoloniale uitbuiting, de grenspolitiek van de EU en de ecologische ineenstorting. In de Westerse wereld zelf groeide het onbehagen over classificaties naar ‘ras’, seksuele voorkeur etc., net als de onvrede over de steeds zichtbaarder afbraak van een eerlijke verdeling van welvaart. ‘We’ - al weten we steeds minder wie daartoe horen - zitten met een probleem. Een ‘wicked problem’ zelfs, in managerslingo. Ook als je niet ‘woke’ bent. Integendeel zelfs: dat puritanisme van Amerikaanse makelij leidt door zijn propere-zieltjes-zieligheid aandacht weg van de problemen en verhindert elk debat.

De vraag is dan, zo lees ik toch ‘Killjoy Quiz’ van Luanda Casella, hoe het komt dat ‘we’ er nog steeds in slagen te doen alsof we gelukkig zijn. Het antwoord, als ik het alweer goed begreep, is een taalkwestie. Door taal betekenen we de wereld, bepalen we wat telt en wat niet, wie telt en wie niet, wat van waarde is en wat niet. Dat is niets nieuws: de Griekse sofisten lieten zich al betalen om recht te praten wat krom is. Nieuw is enkel dat kromme boodschappen vandaag intraveneus, op wereldschaal toegediend worden via alomtegenwoordige media. Die domineren het gesprek, zonder zelf ooit een antwoord te bieden of zich maar tot een debat te lenen. Zo lijken hun denkbeelden steeds meer ‘natuurlijk’. Onzin, natuurlijk.

Casella doet een krachtige poging om dat gif zichtbaar te maken in de quizvragen die ze haar twee *killjoy* kandidaten, Yolanda Mpelé en Lindah Nyirenda, voorlegt. Dat duo maakt korte metten met alle cliché' s over zwarte vrouwen: ze zijn rad van tongriem gesneden en zeer belezen bovendien. Dat neemt niet weg dat de quiz soms open deuren intrapt. Zo gaat het er in één quizonderdeel over om '*mission statements*' van wereldondernemingen als Apple toe te wijzen aan de juiste onderneming. Mpelé faalt jammerlijk, maar hoe kan het ook anders: die statements lijken als twee druppels water op elkaar in hun retoriek van menslievendheid en maatschappelijke verantwoordelijkheidszin. Maar het is wel goed om dat zo duidelijk te benoemen.

Geestiger en pertinenter is de ideologiekritiek die volgt. De kandidates mogen een gevat weerwoord bieden op 'white male pride' uitspraken. Zo hoor je 'redelijke' bezwaren tegen 'gay pride' optochten. 'Mag er dan ook geen straight pride' zijn, nu 'straights' een bedreigde meerderheid vormen?' Yolanda Mpelé roept daarop: 'Een straight pride, dat is toch elke dagelijkse file?'. Helaas ontbreekt nuance bij die ideologiekritiek wel eens, zeker als het over kunst gaat. Dat Pablo Picasso zich geregeld als een rotzak gedroeg is genoegzaam bekend, maar lijkt me geen reden om hem bij het groot vuil te zetten. Ik denk niet dat we dan veel kunstenaars overhouden. Maar als er alleen Epinal prentjes overblijven... Ieder zijn meug, maar voor mij hoeft het dan niet meer.

De echte vraag blijft echter lang buiten beeld. Hoe komt het dat een heel groot deel van de mensheid blind blijft voor de kromme taalspelen die we hier één na één ontmaskerd zien. Hoe komt het bijvoorbeeld dat de twee wedstrijdkandidates, hoe politiek correct en intelligent ze ook zijn, deelnemen aan een spel dat de toeschouwer spelenderwijs inlepelt dat competitie en winnen altijd en overal goed is. Casella stelt hen de vraag meermaals als de inzet van het spel enorm wordt. Blijkbaar maakt de glitter van het publieke optreden in een decor van opblaasbare graaivingers hen steeds blinder voor het ridicule van hun ijver om te winnen.

Op dat moment zakt het decor in en slaat, als de Goddelijke bliksem die Saul tot Paulus maakte, inkeer toe. De drie dames dansen een protestlied tegen graaizucht. Casella worstelt met haar eigen demonen: ze debatteert met een stem die haar vraagt welke zin haar nobele streven heeft als het er toch mee eindigt dat het grootste deel van de mensheid binnenkort zal verdwenen zijn. Waarna een laatste, opgewekte ronde positief spelbederven volgt die de quiz beëindigt.

Dat hele laatste deel is een zwaktebod. Het maakte mij niet duidelijk hoe je weerstand kan bieden aan een taal- en mediaregime die je voortdurend richting hel en doemenis sturen, noch waar de reddende Goddelijke bliksem dan vandaag vandaan zou moeten komen. Het doet je niet meer nadenken. Banbliksems uitspreken over Picasso en andere 'grote slechterikken' helpt daarbij zeker niet. Kies je vijanden!. Gemakkelijk is het wel. Toch had het stuk mijn sympathie. Het probeert in een extreem complexe context dingen te benoemen, helderheid te scheppen, vragen te stellen, en het vindt daar ook een relevante vorm voor. Met uitstekende vertolkingen bovendien. Rome is ook niet op één dag gebouwd.